

2009 MANTIK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA GÖRE YAZILAN MANTIK DERS KİTAPLARINDA ÖRTÜK MÜFREDAT

Yrd. Doç. Dr. Ekrem Ziya Duman
Gazi Üniversitesi
ezduman@gmail.com

Özlem Küçükşabanoğlu
Gazi Üniversitesi
ozlem3793@hotmail.com

Özet

Her devlet ideolojisini açık veya örtük bir şekilde vatandaşlarına ve dolayısıyla da öğrencilerine kazandırmak ister. Bunu gerçekleştirmenin en etkili ve genel yollarından birisi eğitimidir. Milli Eğitim Bakanlığı, öğretim programları ile örtük müfredatın oluşturulması ve ders kitaplarına yansımaları için gerekli çalışmaları yapmaktadır. Hatta öğretim programlarında ders kitabı yazarları için örtük müfredatı gerçekleştirebilmek amacıyla uyarılar yapılabilmektedir. Dolayısıyla ders kitabı yazarları belirli görsel, örnek, yazı vb. unsurlarla devletin kitaplar aracılığı ile oluşturmak istediği örtük müfredatı gerçekleştirmeye çalışabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada 2009 Mantık dersi öğretim programına göre yazılmış biri MEB tarafından komisyona hazırlanmış diğeri de özel bir yayın evine ait olan iki ders kitabının içindeki örnek, görsel vb. unsurlar örtük müfredat açısından incelenmiştir. *Ayrıca bilinçli olarak yapılanların dışında farkında olmadan ortaya çıkabilecek örtük müfredat unsurları da ele alınarak, bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ışık tutmak amaçlanmıştır.* İncelenen görseller "EK" kısmına eklenmiştir. Bu araştırma betimsel bir araştırma olduğu için yöntem olarak doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ders kitaplarında öğrencilere kültürümüzü, yerli ve yabancı düşünürleri tanıtıcı örnek ve görsellere yer verildiği görülmüştür. Vatan, millet, bayrak vurguları ile benimsenen ideolojik yaklaşımın öğrencilere kazandırılmak istendiği söylenebilir. İncelenen iki kitapta da aynı reklam içerikli görselin kullanılması dikkat çekmiştir. Özel yayınevine ait olan kitapta Türkçe karşılığı verilmeyen, yabancı dilde yazılan görsellere rastlanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Örtük müfredat, mantık dersi öğretim programı, lise mantık ders kitabı, ideoloji.

HIDDEN CURRICULUM IN LOGIC COURSE BOOKS WRITTEN FOR THE TEACHING PROGRAMME OF 2009 LOGIC COURSE

Abstract

Every state aims to enforce its ideology to its citizens and thus its students explicitly or implicitly. One of the most effective and common ways of doing this is through education. The Ministry of National Education carries out the necessary studies to form a hidden curriculum for the teaching programs and to ensure its reflection on the course books. In teaching program seven some warning could be given to the authors of these books to achieve hidden curriculum. Accordingly by using some visual, written and sample materials, the authors try to create the hidden curriculum that the state wants to form through course books. In this respect, the visual and sample materials of two different course books, one of which has been prepared by a commission of the Ministry and the other by a private

publishing house have been examined in terms of hidden curriculum. At the same time, the unintended elements of hidden curriculum as well as the intended ones have been evaluated to shed light on future studies on the subject. The visuals examined have been added to the attachments. Since this is a descriptive research, the document analysis technique has been used in this study. At the end of the study, it has been found out that some samples and visuals giving information about our culture and national and foreign thinkers have been used in the course books. It can be said that the students are encouraged to adopt the ideological approach with the emphasis of nation, state and flag. It is noteworthy that the same advertorial visual are used in both books. Some visuals written in foreign language without Turkish translations have been found in the book belonging to the private publishing house.

Keywords: Hidden curriculum, teaching programed for logic course, logic course book for high school, ideology.

GİRİŞ

Kavramsal Çerçeve

Eğitim, Örtük Müfredat ve İdeoloji

En geniş anlamı ile eğitim, toplumdaki kültürlenme sürecinin bir parçasıdır. İnsanın kişilik yapısı, içinde doğduğu ve yetiştiği kültür tarafından belirlenir. Her toplum kendi kültürünün özelliklerini yeni kuşaklara aktarır. İnsanın çocuk, genç ve yetişkin olarak kendi toplumuyla bütünleşmesi, toplum içinde, etkinlik kazanması ve yetişmesi sırasında karşılaştığı bilinçli ve bilinç dışı öğrenmeler kültürel özelliklerin yeni kuşaklara aktarılmasıyla gerçekleşir (Demirel ve Kaya, 2007:1).

Okullarda uygulanmak üzere geliştirilen programlarda ideolojiyi yansıtan planlı bir şekilde belirlenmiş amaç ve konular yer alır. Bu programlar doğrultusunda öğrenciler yetiştirilir. Ancak eğitimciler bu resmi program dışında, öğrencilerin aynı zamanda planlanmamış ve yazılı olmayan başka bir programla karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedirler (Yüksel, 2002:31). Bu programa örtük müfredat denmektedir.

Örtük (gizli) müfredat, açık müfredatta eksik ve belirsiz kalan, bilgi ve değerleri daha ayrıntılı biçimde tanımlayan, egemen siyasal sisteme ve kültüre sosyalleştirmeyi derinleştiren, öğrenci tipini daha dar kalıplar içinde billurlaştırmaya çalışan bir müfredattır. Öğrencilere okulda eğitsel rutinler içinde özümsetilen çok sayıda sosyal, kültürel ve etik davranış, örtük (gizli) müfredatın konusunu oluşturur (İnal, 2005).

Örtük müfredata bir ülkenin ideolojileri yön verir. İdeolojiler ülkede yaşayan insanlara, tarif edilen yönde davranmayı ve yaşamayı empoze etmektedir. Türkiye’de milli birlik ve bütünleşme içerisinde kendi milli ve öz değerlerine bağlı kalmak ön plandadır. Bu çalışmada Türk kültürü, vatan, millet ve bayrak konularını içeren başlıklar buna örnektir.

Öğretim Programı ve Mantık Dersi Öğretim Programı

Öğretim programı; eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Varış, 1996:14).

Mantık Dersi Öğretim Programı, haftada iki ders saati olmak üzere öğretim yılı boyunca yetmiş iki saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır. Mantık Dersi Öğretim Programı'nda öğrenci merkezli bir yaklaşım esas alınmıştır (Mantık dersi öğretim programı, 2009:6). Mantık dersi seçmeli ders olarak okutulmaktadır.

Tablo 1: Mantık Dersi Öğretim Programının Üniteleri ve Süreleri (Mantık dersi öğretim programı, 2009:8)

Ünitenin Numara	Ünitenin Adı	Ünitenin Program İçindeki Payı	Ders Dağılım/Saat	Programda Alan Sayısı	Yer Kazanım
I. Ünite	Mantiğa Giriş	%20	14 saat	7 Kazanım	
II. Ünite	Klasik Mantık	%30	22 saat	19 Kazanım	
III. Ünite	Mantık ve Dil	%20	14 saat	7 Kazanım	
IV. Ünite	Sembolik Mantık	%30	22 saat	20 Kazanım	
TOPLAM		%100	72 saat	53 Kazanım	

Araştırmanın Amacı

Her devletin ideolojisi gereği öğrencilere kazandırmak istediği davranış ve bilgiler vardır. Bunu gerçekleştirmenin en önemli yollarından birisi de öğretim programları çerçevesinde yazılan ders kitaplarıdır. Bu çerçevede çalışmanın amacı; 2009 mantık dersi öğretim programına göre birincisi MEB tarafından komisyona hazırlanan, ikincisi de özel bir yayın evine ait olan ders kitaplarının içindeki örnek, görsel vb. unsurların örtük müfredat açısından incelenmesidir. Ayrıca bilinçli yapılan örtük müfredatın dışında farkında olmadan ortaya çıkan örtük müfredatın da tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Böylece bu alanda yapılacak yeni çalışmalara ışık tutmak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma 2009 mantık dersi öğretim programına göre yazılmış biri MEB tarafından komisyona hazırlanmış diğeri de özel bir yayın evine ait olan iki ders kitabının içindeki örnek, görseller vb. unsurların örtük müfredat açısından incelenmesine dayanmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma, var olan durumu ortaya koyması, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklaması ve geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemesinden dolayı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır (Karasar, 2010). Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, çalışılacak konular ile ilgili olarak yazılı ve basılı belgelerin analizini içerir (Şimşek ve Yıldırım, 2008).

BULGULAR

Kültürümüzü Tanıtmak İçin Yerleştirilen Örnek, Görsel vb. Unsurlar

Komasyon (2011:12)'de "Manda yuva yapmış söğüt dalına." ifadesine yer verilerek kültürel değerlerimizden olan türkülerimiz öğrencilere tanıtılmak istenmiş olabilir.

Komasyon (2011:15)'deki görselle kültürümüzde her zaman ön planda olan yaşlılara saygı duyulması gerektiği vurgulanmak istenmiş olabilir.

Komasyon (2011:18)'de kültürümüzde önemli bir yere sahip, mizahi bir kişilik olan Nasrettin Hoca tanıtılmak istenmiş olabilir.

Komasyon (2011:19)'da "Aile toplumun çekirdeğidir." ifadesi verilmiştir. "Aile" eski Türk devletlerinden itibaren toplumumuzun temelini oluşturan yer alan bir kavramdır. Buradaki örnekte de ailenin önemi vurgulanmış olabilir.

Komasyon (2011:28)'te bölgelerimizin kültürleri ve insanların özellikleri verilmiştir. Bu tarz görseller ülkemizi tanımak açısından önemlidir. Komasyon (2011:37)'de ayrıca bölgelerimizin yanında illerimiz de verilmiştir. Bununla da ülkemizi öğrencilere tanıtmak amaçlanmıştır.

Kendi kültürümüze ait masallar vardır. Komasyon (2011:72)'de de öğrencilere Keloğlan tanıtılmak istenmiş olabilir.

Komasyon (2011:81)'de kültürümüze ait deyim ve atasözlerini tanıtmak amaçlanmıştır. Bu gibi örnekler yabancı kelimeler nedeni ile gün geçtikçe bozulan dilimiz açısından önemlidir.

Komasyon (2011:87)'de büyüklere saygı ve yaş farkından kaynaklanan iletişim farklılıkları vurgulanmış olabilir.

Ülkemiz ilk çağlardan itibaren birçok devletin kurulduğu, önemli coğrafi bir bölgededir. Bu nedenle de ülkemizde çok sayıda önemli tarihi kalıntı ve saray vardır. Bu bağlamda Komisyon (2011:99)'daki görseller ile tarihi eserlerimiz tanıtılmak istenmiş olabilir.

Karavelioğulları (2016:23)'de "Karasal iklime sahip olan Erzurum' un havası soğuktur. Erzincan da karasal iklime sahiptir. O hâlde Erzincan da soğuktur." gibi ifadelerle yer verilmiştir. Bu ifadelerle ülkemizin iklimi hakkında bilgi verilmek istenmiş olabilir.

Kültürümüzde ötekileştirme yoktur. Her zaman hoşgörü ve birliktelik vurgulanmaktadır. Karavelioğulları (2016:42)'de verilen görselde bu vurgulanmış olabilir.

Karavelioğulları (2016:70)'de "Bütün Türkler misafirperverdir." ifadesi yer almaktadır. Burada dünyaca bilinen misafirperverliğimiz vurgulanmak istenmiş olabilir.

Karavelioğulları (2016:83)'de atasözlerimizi tanıtmak istenmiş olabilir.

Önemli Türk Büyüklerini Tanıtmak Amacıyla Konulan Örnek, Görsel vb. Unsurlar

Komisyon (2011:15)'da "Ya olduğun gibi görün ya görüldüğün gibi ol." ifadesiyle önemli şair, düşünce adamı ve mutasavvıf olan Mevlana'yı tanıtmak amaçlanmış olabilir. Ayrıca özü-sözü, içi-dışı bir olmaya vurgu yapılmış olabilir.

Komisyon (2011:94)'te İslam mantıkçısı olan Farabi'yi tanıtmak amaçlı bir görsel yerleştirilmiştir.

Karavelioğulları (2016:18)'de önemli şair, düşünce adamı ve mutasavvıf olan Mevlana'yı tanıtmak amaçlanmış olabilir.

Karavelioğulları (2016:40)'ta "İslam mantıkçıları Farabi ve İbn-i Sina, Aristoteles mantığından yararlanarak kıyas konusunu geliştirmeye çalıştılar." ifadesiyle Türk mantıkçıları tanıtmak amaçlanmış olabilir.

Karavelioğulları (2016:73)'te ki "Fatih Sultan Mehmet, babasına; "Eğer sen padişahsan tahtının başına geç. Eğer ben padişahsam emrediyorum, tahtının başına geç." demiştir. Fatih Sultan Mehmet babasına tahtının başına geçmesi dışında bir seçenek bırakmamıştır." ifadesiyle Osmanlı padişahlarını tanıtmayı amaçlamış olabilir.

Karavelioğulları (2016:79)'da Türk şiirinin öncüsü olan Yunus Emre'yi bir görsel ve şiirle tanıtmıştır.

Karavelioğulları (2016:81)'de Türk denizci, haritacı Piri Reis'e değinilmiştir. Bu durum öğrencilerin Türk tarihini bilmeleri açısından önemlidir.

Karavelioğulları (2016:88)'de Türk karikatürist Selçuk Erdem tanıtılmak istenmiş olabilir.

Teknoloji için önemli olan bulanık mantığı ortaya koyan Lütfi A. Zadeh, Karavelioğulları (2016:147)'de verilerek tanıtılmıştır.

Yabancı Düşünürleri Tanıtmak İçin Yerleştirilen Örnek, Görsel vb. Unsurlar

Komisyon (2011:22)'de yabancı düşünürlerden olan Moliere ve Komisyon (2011:81)'de de Platon tanıtılmak istenmiş olabilir. Öğrencilere yabancı düşünürleri bir sözleri ile de olsa tanıtmak, onların düşünce ufku genişletebilir.

Komisyon (2011:41)'de mantığın kurucularından olan Aristoteles'i tanıtmak istenmiş olabilir. Ayrıca Aristoteles, mantık dersi kazanımlarında da yer almaktadır.

Karavelioğulları (2016:18)'te önemli filozof ve mantıkçı olan Kant'ı tanıtmak amaçlanmış olabilir.

Karavelioğulları (2016:19)'da yabancı ressamı tanıtmak amaçlanmış olabilir. Karavelioğulları (2016:21)'de filozof Sokrates'in 78 yaşında baldıran zehri içirilerek idam edilmeden az önceki anı tasvir eden ressam Jacques-Louis David, tanıtılmak istenmiş olabilir.

Karavelioğulları (2016:80)'da yabancı ressamların Türk tarihindeki önemli olayları resmettiği eserler tanıtılmış olabilir. Bu görseller de dünyaca ünlü ressamı öğrencilere tanıtmak açısından önemlidir.

Öğrencileri Bilinçlendirmek Amaçlı Konulan Örnek, Görsel vb. Unsurlar

Komisyon (2011:15)'de öğrenciler zaman kullanımı hakkında uyarılmak istenmiş olabilir.

Komisyon (2011:16)'da öğrencilere kitap okumayı aşlamak amaçlanmış olabilir. Bilinçli bir toplum olması açısından kitap okumak çok önemlidir.

Komisyon (2011:28)'de öğrencilere spor yapma bilincini kazandırmak istenmiş olabilir.

Komisyon (2011:29)'da dengeli beslenme ve sağlık arasındaki ilişki vurgulanmış olabilir.

Komisyon (2011:110)'da trafik işaretlerini tanıtmak amaçlanmış olabilir.

Karavelioğulları (2016:18,31)'de sadece ülkemizde olanlar değil dünyadaki önemli gelişmeler hakkında da bilgi verilmek istenmiş olabilir.

Karavelioğulları (2016:74)'te "Kütüphaneden aldığınız kitapları zamanında iade edin. Çocukların yanında sigara içilmemeli." cümleleri verilmiştir. İlk cümlede öğrencilere sorumluluk sahibi olmak, ikinci cümlede ise zararlı alışkanlıklardan uzak durmak gerektiği mesajı verilmek istenmiş olabilir.

Karavelioğulları (2016:79)'da görme ve işitme engellilere ait alfabeler verilmiştir. Burada engeli olan insanların da toplumumuzun bir parçası olduğu vurgulamak istenmiş olabilir. Engelli insanlara saygı ve özen göstermenin vurgulanması açısından önemlidir.

Karavelioğulları (2016:80)'te trafik işaretlerini öğretmek amaçlanmış olabilir.

Karavelioğulları (2016:84)'te otizm ile ilgili yazı ve görsel verilmiştir. Otizme karşı farkındalık kazandırılmak istenmiş olabilir.

Vatan, Millet ve Bayrak Vurgusu Olan Örnek, Görsel vb. Unsurlar

Bayrak bir devletin var olduğunun en büyük simgelerindendir. Komisyon (2011:12, 85)'de bayrağımız vurgulanmak istenmiş olabilir.

Komisyon (2011:38)'de "Ya istiklal ya ölüm!" ifadesi ile vatanımızın nasıl kazanıldığını öğrencilere öğretmek istenmiş olabilir.

Karavelioğulları (2016:81)'de halkı temsil eden milletvekillerinin yemini verilmiştir. Milletvekillerinin bağlı kalması gereken değerlerin ne oldukları öğrencilere öğretilmek istenmiş olabilir.

Karavelioğulları (2016:86)'de ülkemizin haritası verilmiştir. Burada da ülkemizin bölünmez bütünlüğü vurgulanmış olabilir.

Mantiğin ve Diğer Bilimlerle İlişisini Vurgulayan Örnek, Görsel vb. Unsurlar

Komisyon (2011:33)'te "Mantiğin Teknolojiye Etkisi" adlı yazıda mantık- teknoloji ilişkisi verilmiştir. Mantiğin hayatımızın içinde olduğu vurgulanmak istenmiş olabilir.

Komisyon (2011:34)'te mantık ve bilim ilişkisi vurgulanmış olabilir.

Karavelioğulları (2016:28)'da mantık- teknoloji ilişkisi gösterilmek istenmiş olabilir.

Kitapta Yer Alan Olumsuz Örnek, Görsel vb. Unsurlar

Komisyon (2011:32)'da yer alan iki kişinin birbirine bağırdığı karikatür öğrencilere kavgayı normal bir şey olarak algılayabilir.

Komisyon (2011:81)'deki dil çıkarma gibi olumsuz görseller öğrencileri istenmeyen şekilde etkileyebilir.

Komisyon (2011:147)'de insanların bir şeyleri beğenmediğinde, şikayet etmesi gerektiği anlaşılabilir.

Komisyon (2011:104)'teki görsel reklam içerikli olduğu için kitaplarda kullanılmaması gerekmektedir.

Karavelioğulları (2016:12, 78)'de yabancı dil içeren görsellere yer verilmiştir. Eğer öğrenci İngilizce bilmiyorsa ve konu o görsel üzerinden işleniyorsa öğrenci konuyu anlayamayabilir.

Karavelioğulları (2016:28)'te reklam içerikli görseller kullanılmıştır.

Karavelioğulları (2016:38)'da önemli mantıkçı ve filozof olan Aristoteles' in eserleri tanıtılmıştır. Fakat MEB, kendi yayınevini örnek verdiği için reklam içeriklidir.

Karavelioğulları (2016:88)'de yer alan bir görselde öğretmen öğrencilerini kendisi gibi yapmak ve öğrencileri tek bir kalıba uydurmak isteyen bir öğretmen tavrı verilmiştir.

Yazarın Kendisinden Kaynaklanabilecek Örtük Müfredat

Örtük müfredat bilinçli yapılır. Ama bazen yazarın kendisinin farkında olmadan yaptığı örtük müfredat ortaya çıkabilir. Komisyonun kitabında sürekli Kayseri'yi vurgulaması buna örnektir. Komisyon (2011:37)'deki " Kayseri pastırması lezzetlidir." ifadesi buna örnektir.

SONUÇ

Öğrencilere bazı bilgileri vermek için emek ve zaman gerekir. Bir eğitim- öğretim yılında öğrencilere her şeyi öğretmeyiz. Bu nedenle bazı bilgiler ders kitaplarına gizil olarak yerleştirilerek öğrencilere verilmeye çalışılır. Bu iki kitapta da kültürümüzü, yerli ve yabancı insanları tanıtmak, öğrencileri bilinçlendirme amaçlı örnek, görsel vb. unsurlara yer verilmiştir.

Örtük müfredat bilinçli yapılır. Fakat bazen kişiden kaynaklanan farkında olmadan yapılan örtük müfredat ta olabilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın komisyona hazırladığı kitaptaki örnek ve görsellerde

özellikle Kayseri, Malatya ve İç Anadolu vurgusu fazlaca karşımıza çıkmıştır. Özel yayınevinin kitabında ise özellikle bir bölge ya da il vurgusuna rastlanmamıştır.

İki kitapta da reklam içerikli görsellerdeki markaların aynı olması dikkat çekicidir. Özel yayınevinin kitabında hem telefonun resmi hem de başka bir sayfada markanın amblemi yer almaktadır. Bu iki yazarın da aynı firmanın ürününün görselini kullanması belki de teknolojiye fazla uyum sağlamamızdan, bu markanın reklam gibi değil de hayatımızın bir parçasıymış gibi algılamamızdan kaynaklanıyor olabilir.

Ders kitaplarında yabancı dil kullanılıyor ise bunların Türkçe karşılıkları da verilmelidir. Çünkü öğrenciler yabancı dilde yazılmış olan ifadeleri anlayamayabilir. Dolayısıyla verilen mesaj da anlaşılmamış olur. MEB'in kitabında yabancı dil ile ilgili örnek ve görsele yer verilmemiştir. Fakat özel yayınevinin kitabında yabancı dilde bir örnek ve karikatür verilmiştir. Bu durum ise verilen ifadeyi anlayamadıkları için öğrencileri olumsuz şekilde etkileyebilir.

Kitaplarda yer alan birbirine bağırın, memnuniyetsizliği anlatan olumsuz görseller öğrencileri istenmeyen bir şekilde etkileyebilir. Birbirlerine bağırmanın öğrenciler tarafından normalmiş gibi algılanmasına sebep olabilir. Her iki kitapta da öğrencileri bilinçlendirmek amaçlı örnek ve görsellere yer verilmiştir. Bunlar öğrencilerin zaman kullanımı, sportif faaliyetler, zararlı alışkanlıklar konusunda bilinçlenmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca özel yayınevinin kitabında otizm, görme ve işitme engelliler hakkında farkındalık yaratacak görsellere yer verilmiştir. Bu da toplumda engelli ve hasta insanlara saygılı ve özenli davranmanın bilincini aşılayabilir.

Ders kitapları, örtük müfredatın gerçekleştirilmesinde önemli unsurlardan biridir. Ders kitaplarına devlet için iyi bir vatandaş yetiştirebilmek adına yerleştirilen örnek ve görseller de yer alabilmektedir. Bu nedenlerle kitapların hazırlanmasında ve incelenmesinde nesnel ve ortak kriterler getirilmeli, bu unsurlar açık, anlaşılır ve net şekilde ifade edilmelidir. Araştırmanın sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır.

ÖNERİLER

- 1) Yazarlar örtük müfredatı kitaplara yerleştirirken özenli, dikkatli, hassas olmalıdır.
- 2) Kitaplarda yabancı kavramların Türkçe karşılıkları verilmelidir.
- 3) Kitaplar inceleme komisyonları tarafından okunurken örtük müfredat bağlamında da daha dikkatli, özenli bir şekilde incelenmelidir.
- 4) Yazarın kişisel görüşlerinin örtük müfredata etkilerine dikkat edilmelidir.
- 5) Kullanılan görsel ve örneklerin olumsuz bir etki yaratmamasına dikkat edilmelidir.
- 6) Örtük müfredat devletin ideolojisini yansıtır şekilde olmalıdır.
- 7) Programda kitap yazarlarına örtük müfredat için yol gösterici açıklamalar yapılmalıdır.
- 8) İnceleme komisyonları belirli kriterler çerçevesinde örtük müfredatı da ele almalıdır. Burada kişilerden kaynaklı yorum farkının oluşmasının önüne geçilecek somut ölçütler getirilmelidir.

Not: Bu çalışma, 27-29 Ekim 2016 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 5th World Conference on Educational and Instructional Studies – WCEIS 2016'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (Ed.).(2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

İnal, K. (2005, 04 09). Çocuklara Derin Program: 'Gizli Müfredat'. *Evrensel Kültür*. 07.12.2016 tarihinde <http://bianet.org/bianet/siyaset/58579-cocuklara-derin-program-gizli-mufredat> adresinden alınmıştır.

Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (23. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Karavelioğulları, N. (2016). *Ortaöđretim mantık ders kitabı*. Ankara: Semih Ofset Matbaacılık.
- Komisyon. (2011). *Ortaöđretim mantık ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *Ortaöđretim mantık dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Varış, F. (1996). *Eđitimde program geliştirme*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Yüksel, S. (2002). Örtük Program. *Eğitim ve bilim*, 27(126), 31-37.